

**Erasmi a Chokier Tractatus iurisdictionis ordinariae in
exemptos, illorumque exemptione ab ordinaria
iurisdictione**

in duos tomos distinct.

I. Scholia in Constitutionem Concilii Lateranensis. II. Conservatorias
Ecclesiasticas quaest. 130. III. Conservatorum Laicorum materiam,
Tribunali viginti duûm virum Leod. adoptatam comprehendens

**Chokier, Érasme de
Coloniae Agr., 1684**

§. Tertius. Summarium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61908](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61908)

latis, partim à nobis dicta quaestione 45. & passim in discussis tractatus.
 (35) Nonnulli etiam impunitatem obtinere sperantes excessus committere non ve-
 rentur. Spe enim veniæ peccantes delinquent quam alii; unde sacra Scrip-
 tura, inquit, maledictus homo qui peccat in spe. Facilitasque veniæ incentivum
 tribuit delinquendi, 35. quaest. 4. cap. est iniusta, & cap. ut Clericorum de vita & honest.
 Cler. Paulus Lancell. Instit. Canon. libr. 2. de immunit. Eccles. §. hic autem in gloss. verb.
 sperantes.

(36) Quos nisi per Exemptionem qua gaudent, crederent se defendi nullatenus
 fuissent commissuri, utrum delinquens spe impunitatis consequenda Exemptione
 quæ gaudet ea puniti possit? latè discussimus lib. 4. de Jurisdictione Ordin. in Exemp-
 tionibus & contra de Exempt. à Jurisdic. Ord. quaest. 71. per tot. signanter num. 31. resolvimus
 quæ gaudere. Quia circumstantia Spei immunitatis non excludit affectantem aut
 delinquentem à participatione legis, aut Privilegii. Navarr. de Jure & Indulgent.
 notab. 34. numer. 6. tertia quaestio. Et Clerici spe immunitatis delinquentes privilegio
 non privantur, Navarr. ibid. & cons. 36. num. 3. de sent. excomm. Nisi tamen specia-
 liter dispositum sit, quod spe immunitatis delinquens Exemptione non gaudeat,
 Navarr. de not. 34. num. 6.

§. TERTIUS.

S U M M A R I U M.

1. Audacia compescenda.	5. Conviventia Prælatorum reprehensa.
2. Committentes enorme crimen an Exem- pationem amittant.	6. Prælati non est de severitate à subdito arguendus.
3. Quid sit scandalum.	7. Reipub. interest delicta non esse impu- nita.
4. Scandala vitandi causa multa sunt spe- ciali jure introducta qua hic recensentur.	8. Culpa est non corrigere.

(37) **H**INC itaque accidit (38) ut propter eorum audaciam, qui
 prætextu Exemptionis impunitatem excessuum obti-
 nere confidentes (39) nonnulla multoties committunt
 enormia (40) per quæ plurimū diffamatur Ecclesia (41) & scandala
 gravia generantur, (42) potissime autem cum talia per eos ad quos
 horum spectat correctio (43) incorrecta remaneant (44) seu illi ad
 quos spectant, illa punire negligunt.

SCHOLIUM.

SCHOLIUM.

(37) *Hinc itaque accidit.* Proposuit Pontifex causas ob quas Exemptiones tot mala producant; nunc descendit ad rationes & modos quibus huic modo mederi possit, prius enim est de causa quam de modo inquirendum, *lib. 1. ff. de Except. doli.*

(38) *Ut propter eorum audaciam.* Legibus & constitutionibus coerceri debet audacia, refrenari appetitus noxius, castigari delinquentium licentia, nocendique facilitas. *Fortunatus Garcia, pe ultimo sine utriusque juris num. 76. Rectè Horatius Ode 24. lib. 3. damnavit audaciam his versibus;*

*O quisquis vales impias
Cedes aut rabiem tollere crvicam
Si queris Pater urbium
Subscribi status indomitam audeat,
Refrenare audaciam.*

Et alius:

*Nam deteriores omnes sumus audacia, quodcumque inciderit in mentem valet,
Neque id putabit pravum an rectum sit quid petat
Et ideo nunquam non nimia illa audacia
Semper evadit in aliquod magnum malum.*

Denique Claudianus,

*Proclivior usui
In pecora datur, fundetque audacia luxum
Mlecebrisque effrena savet.*

Hinc rectè scripsit D. Theodorus in *cap. sacre sunt disp. 4.* Factas esse leges & principum constitutiones, ut earum metu humana coerceretur audacia, tutaque sic inter improbos innocentia & in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur audacia & nocendi facultas, & alibi *eadem disp. 4. cap. 1.* Causa constitutionis legum est humanam coercere audaciam & nocendi facultatem refrenare. Denique Cicero: *pro Sexto Rosc. amer.* Ostendit audaciam omnium malorum fontem existere, in urbe, (inquit) luxuries creatur, ex luxuria existit avaritia, nec esse est ex avaritia erumpat audacia, unde omnia scelera & maleficia gignuntur.

(39) *Nonnulla multoties committunt enormia.* An enormia crimina committentes Exemptionis privilegium quo ante fovebantur amittant? tractatur alibi meo *lib. 1. de Exempt. quest. 20. & lib. 4. quest. 65. nu. 5. & seqq.* ubi etiam succinctim ostenditur quæ & qualia crimina censenda sint enormia.

(40) *Per qua plurimum diffamantur Ecclesia.* Ecclesiasticorum crimina producunt

cunt tria mala inquit Joannes de Anania in cap. significasti. numer. 3. vers. nota tria mala. de adulterio. Primò aliorum & signanter Laicorum corda scandalifantur. Secundò vituperatur officium & ordo Sacerdotalis. Tertio præstatur aliis liberior licentia peccandi, juxta illud quod inquit Dominus in Levitico ad Moysen, Si Sacerdos qui est unctus peccaverit, facit peccare populum, cap. magna post ponit. vers. præterea. de voto. Unde de D. Constantino Imperatore refert Nicephorus. Histor. Eccl. lib. 8. cap. 16. Si in Episcopum incideret alienum conjugium violentem, se purgata las piaculum id obiecturum esse, ne tam fœdum facinus spectatoribus occasionem molli crearet.

(4) Et scandala gravia generantur. Scandalum definitur esse dictum vel factum minus rectum præbens occasionem ruinæ, Felin. cap. nihil num. 2. in fin. de prescript. Navar. de spoliis Clericorum §. 19. numer. 3. Scandali ratione multa sunt specialiter constituta.

1. Ex non culpa sit culpa, gloss. cap. ex literis. de homicidio.
2. Evitandi scandali causa toleratur Clericus privandus, Innoc. cap. 1. de Clerico conjugato.

3. Spoliatus: re omnia non restituitur, gloss. cap. in primis 2. quasi. 1. & 4. qu. 1. cap. in summo, & in cap. ad petitionem, verb. restituendus de accus. Lancel. de attentatis part. 2. quasi. 18. num. 5.

4. Non habetur ratio pœne, l. si quis in tantum C. unde vi. Fel. cap. nihil, num. 3. vers. 7. de prescript.

5. Punitur non Punendus, Fel. ibidem num. 8.
6. Ratione scandali Episcopus privatur Episcopatu dato æquali cambio. Fel. ubi supra vers. 10. & beneficiatus suo beneficio, late Marfilis sing. 683. Abbas cap. quæsitum. de rer. permut. Feder. de permut. benef. quæst. 25.

7. Episcopus dispensare non potest cum Clerico deficiente in purgatione, Fel. ubi supra vers. 11.

8. Matrimonium etiam inter hábiles & idoneos prohibetur, cap. super eo de cop. spirit.

9. Prohibetur electio ejus, qui nihil deliquit, Abbas cum glo. cap. consideravimus in fin. de elect.

10. Ratione scandali Papa non dispensat super Matrimonio non legitime contracto, Rom. cons. 307.

11. Inferior à Papa, potest apponere manum causæ ad Papam devoluz, Abb. & Host. cap. constitutis de app.

12. Tolerantur inutiles, Fel. d. cap. nihil vers. 16. de prescript.
13. Debet peti absolutio à voto, etiam si revera non obliget, Abb. cap. magna de voto.

14. Cogit

- 32 *In Constit. Concil. Later. Exempt. à Jurisd. Ord. moderant.*
14. Cogit contrahi matrimonium, *Abb. cap. cum in tua de sponsal.*
  15. Tacens non habetur pro consentiente, *Felin. d. cap. nihil vers. 29.*
  16. Licet transire ad religionem strictiorem, *Abbas ubi supra vers. 21.*
  17. Ratione scandali non licet rem meam propriam auctoritate recuperare etiam in casu quo à iudice iustitiam non expecto, *Fel. ibidem vers. 22.*
  18. Ratione scandali poena remittitur, *Fel. d. cap. nihil vers. 28.*
  19. Omisio citationis facta timore scandali tenet, *Felin. ubi supra vers. 29.*
  20. Potest suspendi executio mandati Apostolici quantumvis poenalis, *Fel. ibid. vers. 30.*
  21. Potest formari inquisitio absque fama precedente, *Fel. ibid. vers. 31.*
  22. Potest recedi à forma praescripta à superiore, *Fel. ubi supra vers. 32.*
  23. Lex iniusta quae alioquin in foro conscientiae non obligat, tamen ratione scandali potest obligare, *Fel. ubi supra vers. 33.*
  24. Ecclesia cum subest scandalum, non petit decimas ex terris ex quibus duntaxat confueverunt, *Fel. ubi supra vers. 33.*
  25. Veritas ratione scandali quandoque subicitur, *Fel. d. vers. 33. post med. part. 1. quest. 1. nu. 37. vol. Oce. 14. Hier. Stratus. conf. 1. nu. 39. vol. 2.*
  27. Litem cui quis renunciauit, resumere nemo potest: Potest tamen in subitum scandalum, *tex. cap. nihil cum scandalo de prescript. Barbatia d. n. 37.*
  28. Ratione scandali eligibilis fit ineligibilis, promouibilis inpromouibilis, *cap. Cum tenemur de preb. Barbatia ubi supra.*
  29. Lex nova corrigit antiquam, nisi subitum scandalum, *Barbatia ubi supra.*
  30. Propter scandalum potest Religiosus omittere habitum sui ordinis, *cap. Deu qui de vita et honest. Cler. late. Antonius Scappo tract. De Birreto Rubeo dando S. R. E. Cardinalibus Responso 4. nu. 20. scripsi infra Schol. 149.*
  31. Ratione scandali Exemptiones cassari debent late tradit & probat Guillelmus Durandus de modo et forma Concilii generalis part. 1. Rub. 4. numer. 72. 73. 24. Oce. 2.
  32. Scandalum operatur ut provisio impediatur & jam facta revocetur, *Stratus conf. 1. n. 64. part. 1.*
  33. Ratione scandali receditur à communibus Juris regulis, *Strat. d. conf. 1. n. 39.*
  34. Remedium attentatorum cessat ratione scandali, *Lancelotus de Attentatis part. 2. cap. 4. limit. 13.*
  35. De timore scandali credendum est superiori, *Strat. conf. 10. n. 10. part. 1.*
  36. Scandalum iustam dispensandi causam praebet, *Propositus. cap. licet. num. 8. dist. 45. Antonius Scappus de Birreto Rubeo Cardinalium Regularum Resp. 6. nu. 31. praepollet enim scandalum infamiae, Propositus ibid. num. 8.*

17. Scandali evitandi causa permittitur Monacho effecto Canonico, ut possit comedere carnes, *Henricus Boic. in cap. qui Dei timorem, num. 10. de statu Monach.*
Anton Scappus d. Resp. 9. num. 33.

38. Ratione scandali veritas juris positivi temperanda est & relaxanda, *Angel. in summa verb. scandalum sub num. 3.*

39. Item excommunicandus non debet, ut evitetur scandalum, excommunicati, *gloss. ult. can. Si quis ordinatus dist. 92. Vincentius Carocius de remediis adversus damnosus executiones Except. 6. num. 27.*

40. Similiter scandali causa receditur à pœna, *Si quis in tantam C. unde v. gloss. can. latior. 2. quest. 7. Vincent. Caroc. d. except. 6. num. 28.*

41. Principi non est obediendum, quoties vertitur periculum scandali, *D. Thomas 2. 2. quest. 8. art. Carocius d. num. 28.*

42. Mittigandæ etiam sunt pœnæ, *Tiraq. de Pœnis temperandis causa 46.*

43. Sequestrari possunt possessiones partibus citatis, imo etiam non citatis, *Vincens. Caroc. d. loco Except. 132. num. 18. idem in tract. de Sequestro part. 1. quest. 6. Bald. l. 1. §. quies ff. de officio presb. urbis.*

44. Papa non potest super scandalo dispensare, *cap. cum teneamur de prebendis Navarr. cap. Sacerdos num. 130. cum seq. de pœnit. dist. 7. Nec rescribere cum clausula non obstante scandalo, Navarr. ibid. num. 131. talique rescripto obediendum non est, Abbas d. cap. cum teneamur, Navarr. d. loco. Et quidem hæc tenent dicta sint de scandalo pusillorum, non vero Pharisaorum, uti alias distinxit Scholio. 8. quod semper salva æternæ vitæ jactura vitandum est, Abbas cap. Nisi num. 12. de renunt. Grat. conf. 1. num. 39. part. 1.*

(42) Potissime autem cum talia per eos ad quos horum spectat correctio. Gravissime offendere Prælatos, qui subditorum crimina non puniunt, diversis in locis testatur Divus Augustinus, *can. in vitis 23. quest. 5. can. nemo dist. 83. can. non putes 23. quest. 5. can. non omnis, can. non osculatur. 5. quest. 5.* Unde eos non Prælatos esse, sed canes impudicos impropetat, *d. can. nemo dist. 83.* Et tam insipientes esse dicit, quam eos, qui cultrum rapere non audent puero, ne audiant ploratum, nec timent, ne vulnerratum audiant vel extinctum. *d. can. in vitis, & ideo Leo Pontifex. can. inferiorum dist. 86.* testatur inferiorum subditorum culpas ad nullos magis referendas, quam ad præfides negligentesque Prælatos, ii enim multam inquit sæpè nutriunt pestilentiam, dum austeriorem dissimulant adhibere medicinam, itaque si Prælati in punitione sit Severus & excedens, non ea propter debet à subdito pro excessu in correctione commisso veniam postulare, inquit valde eleganter D. Augustinus, *can. quando necessitas dist. 86. neque etiam injuriarum actione tenebitur, eleg. Emanuel Roderic. Regul. quest. tom. 2. quest. 41. art. 3.* qua de re etiam quædam superius videri poterunt Scholio 32.

- (43) *Incorrecta remaneant.* Contra id quod Reipub. interest, ne crimina remaneant impunita, l. ita vulneratus ff. ad l. aquil. l. si longius §. i. ff. de iudic. l. per omnes C. de defen. crim.
- (44) *Sen illi, ad quos spectant illa punire, negligunt,* de dictione seu notatur, infra Scholio 116. Culpam facientis habet, qui quod potest, negligit emendare. Error enim cui non resistitur approbatur, Paul. Lancel. in fin. Canon. libr. 1. de vna & honest. Pralat. §. praeterea cavendum ubi & gloss. tex. can. Siis 24. q. 3.

§. QUARTUS.

SUMMARIUM.

1. D. Bernardi Encomium summi Pontificis.
2. Reip. interest crimina ne maneant impunita.
3. Praelati dicuntur medici spirituales.
4. Correctio Exemptorum penes quos sit.
5. Energia auctoritatis confessum.
6. Quid si Regulares extra eorum claustra delinquant.
7. Quid si Regulares intra claustra delinquant.
8. Ordinarius incarcerans Regularem Exemptum excommunicatur.
9. Scire qua dicamur.
10. Ordinarius an presumatur scire crimine commissum.
11. Qualis ignorantia excuset ordinarium.
12. Dicitur ita quid denotet.
13. Qualis debeat esse correctio.
14. Misericordia severitate & severitas est misericordia temperanda.
15. Quid si puniitio non fuerit congrua.

(45) **N**Os volentes (46) ne ex eo praetextu delicta remaneant impunita (47) morbo ejusmodi necessariam adhibere medelam (48) sacro approbante Concilio (49) Statuimus (50) ut de cetero (51) illi, quibus Exemptorum correctio & puniitio à dicta sede demandata est (52) circa illam vigilantèr intendant (53) & diligenter officii sibi commissi debitum exequantur, (54) & quamprimum eis Exemptos ipsos deliquisse (55) legitime constiterit (56) ita eosdem Exemptos delinquentes puniant (57) quod iidem Exempti metu poenae à suis arceantur insolentiis (58) & alii eorum Exempto perterriti proflire ad similia merito perhorrescant.

SCHOLIUM.